היא משובה כ"ב, והזכיר בה זוכה ולוקה פני השכינה ועליה נאמר: אם ה' אלוהיך מילא ולומו תעבוד.

שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען (יג, ב). לכאורה תמוה במה היה חטאם של המרגלים חמור כ"כ, והרי אמת אמרו.

ונקדים תחילה לבאר מאמר חז"ל (סוטה לה, ב): א"ר יצחק דבר זה מקרא מגילה מחמתיו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו וכו' סמור בן מיכאל, סתור — שסמר מעשיו של הקב"ה; מיכאל — שעשה עצמו מן, ולהלן בגמ' (שם, לה, ב): א"ר חנינא בר פפא, דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה, כי חזק הוא ממנו, וכו', כביכול אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כלי משם. עכ"ל הגמ'. והבי תימה הם, הרי יתכן הדבר, שזור דעה כשל יונאי מלכים, שראו נסים ונפלאות שמוך לדרך הטבע, אין יכולו לחשוב שח"ו אין הקב"ה יכול לברא הכנעים מא"י, ולהושיב מתחיה את ישראל.

אמנם ידענו שיש ב' דרכים בהנהגת הקב"ה עם עולמו. יש הנהגה שהיא חוץ לדרך הטבע, וזוהי ההנהגה שהקב"ה מתנהג בה עם הצדיקים. וכן מצינו בחנוכה, שאבריהם אמרו הלילו הקב"ה מכבשן האש, וכמו כן שיבה הקב"ה מערבות השמים בשבילו. כמבואר בגמ' (שבת קא, ב): אמר לפניו, רבש"ע, נתחבלתי בחיצוניות שלי, ואיני ראוי להוליד בן, א"ל, לא תתיצב דקאי לדק בתערב מהדרנא ומוקמינא ליה בחזרה. וכתיב נאמר (בראשית כו, יג): וימלא בשבה היא מאה שערים. וגם ליעקב נעשו נסים בחקנה הצאן ועוד. וכן מצינו בשאר הנביאים והצדיקים. ומולי זוהי כונת דברי חז"ל בחמרם (שבת שם): אין מזל לישראל, דהיינו כשאנו עומדים בדרגה הגבוהה בבחינת "ישראל", אנו עומדים מעל לגדרי הטבע.

אך כשאין ישראל עומדים בדרגה גבוהה כזו, ההנהגה הקב"ה עמם היא בתוך הטבע גופא. ועל כגון זה אמז"ל (בראשית ל, ג): הפיליים הרשומים היו שוחים וכו', מתוך שהפיליים היו, מלאתם נעשית ומורתם משמרת וכו'. ומבוארים דבריה אלו בהרבה מאמרי חז"ל. ואמנם ביציאת מצרים, אעפ"י שאנו מדרגתם לא היו ישראל במדרגה הראויה, מ"מ עשה להם הקב"ה נסים שחוץ לדרך הטבע, כדי לפרסם האמונה לדורות, ומעוד טעמים שכבר נתפרשו במפרשים.

והנה בפרשה הקודמת נאמר (יח, ג): ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה', ולא נתפרש מה התאוננו העם, וכמו"כ ל"ב מהו שנאמר, "באזני ה'", כיון שנאמר בפירוש לאחר מכן: וישמע ה'.

ונראה לבאר זאת בהקדם דברי הגמ' (יומא, עה, ב): זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, פליגי בה רב ושמואל, חד אמר דגים, וחד אמר עריות, והיינו דשמע משה את העם בוכה למשפחותיו, על עסקי משפחות שנאסרו להם. והסבר הענין הוא, כי יש שני מיני רשעים בעולם, יש אשר מתחזה לעין כל כרשע, ועליו נאמר בהגדה של פסח: ולף אתה הקהה את שיניו. כי רשע זה אינו שואל אלוהו משום לצונו לדעת התשובה, כפי שעשה החכם, וכל שאלותיו אינן אלא לקנתר, ולהפך לו כחוח עינים למעשיו המכוערים, ומגלה שכל מילוך שילורך לו, יגיע בעקבותיו עוד ועוד שאלות. ולפיכך מן

הראוי עליל שלא לעמוד על דבריו, ולא להתחרות את שיניו. אך יש רשע הגרוע ממנו, שבלבי חוץ הרי הוא מדקדק במצוות, ובחוכו שבימה מגניע את רשעותו, ובענין שעשה עשיו, שבלבי חוץ שאל: כילד מעשרין את המלח ואת המתן וכו', ובקרבו היה מלא מחשבות און.

ויש לפרש זאת גם היה בדור המדבר, הם המאונו על המן, ובענו שאין זה מן הראוי להטריח את הקב"ה שיוריד להם מן, כיון שאסור ליהנות ממעשי נסים. ולכן נאמר שמתאוננים, ולא מתאוננים ממש, כי התעטפו בשלמה של לדקות. אבל הדבר היה רע בחזי ה'. כי הטחתן לעות וחוקר בליות ידע האמת, שבוודאי הפיתיה רעה היא, וע"ז נאמר וישמע ה', כי הקב"ה שמע והבין שזה רק סתם והתחלה לדברים גדולים הרבה יותר. וע"ז פירשו בגמ', שאעפ"י שבלבי חוץ בקשו הם דגים, מ"מ בקרבם פיתה, היתה כוונתם לעבוד עריות. ואמנם גם משה רבנו ע"ה לא הבינו שהיה זה בכדי למשפחותיו על עסקי משפחות שנאסרו להם.

ובן היה גם בחטא המרגלים, כי מה שמשה אוה לשלוח מרגלים, זהו לפי שידע, שמעתה תהיה ההנהגה הקב"ה עמם בדרך הטבע, ולכן הולכו גם למרגלים. וכשבאו המרגלים מחוץ המחנה, אמרו הם את הטרוניות שלהם, באמרם (גמ' סוטה, שם): דין היא קטיעה ממלא, לומר שראשנו כבר נקטע בעוונותינו, ואין לנו סיכוי לגלה הבנעניים בדרך הטבע. ואם תאמר, אעפ"י שלא בלבקתנו גזרה לרשת את הארץ, מ"מ בראשית הגויים, יורישם הקב"ה מפניו. גם זה לא יתכן, שהרי הרחו להם את פירות הארץ הבנשבחים, ורמזו להם זה שבודאי מעשי הבנעניים לגויים בעיני הקב"ה. כי כבר ידענו שבשאין מעשי בני המקום לגויים לפניו, אין הארץ רוחנת פירותיה כראוי, וכמו שאמז"ל (בתוספתא קיב, ב) שבזמן שהיו ישראל על אדמתם היו העפים מוציאים פירות משונים בגדלם ובטעמם. וע"ז אמרו: כביכול אין בעה"ב יכול להוציא כלי משם, והיינו שאעפ"י שיכול הוא, מ"מ בדאי אינו רוצה בכך, חס לך לאות שהארץ רוחנת לבנעים פירות משונים ביותר. וע"ז נאמר, שאבר מעשיו של הקב"ה, ועשה עצמו מן.

וזה היה הטחתם, כי אל להם לחשוב הבנעים בחה אלה הורשו, ואין הקב"ה בבחינת בעה"ב, אלא בבחינת מלך הפורץ גדר ואין מוחין בידו, ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, אפילו בדרך הטבע. ק"ו חוץ לדרך הטבע.

וזאת אמר להם כלב, וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, והלא הוציאנו ממצרים וכו' (ממבואר בגמ' סוטה, שם). וא"ל, כשם שאז הלחה לנו הקב"ה נסים היוצאים מגדר הטבע אעפ"י שלא היינו רחויים לכך, כן גם עתה, אין לנו להתחכם על דרכיו של הקב"ה, אלא עלה נעלה וירשנו אותה.

וישלח אותם משה (יג, ג). ומילוק"ש: א"ל לא תבינו בבגדים, ואם יאמרו לכם על מה בחתם, תאמרו להם על ה' תאנים ועל ה' רמונים ועל אשכול אחד של ענבים. אם יאמרו לכם, אמת נעקור אילני ע"ז ולקוח אחרה בחתם עליו, תאמרו להן לאו.

שילוח המרגלים היה צריך להיות הנעד הראשון לקראת כבוש הארץ ע"י בני ישראל, והרחם משה רבנו, הרועה הנאמן, אין הוא קדר ירוחת האומה בארץ. והבלל הוא שאין

לאמות בדרך השגולה בלבד, ע"י עקיבת ע"ז וקליפת האמרה. כי לא די בהרם הע"ז לבד, ובזה עדיין לא נגמר העבר. ויקוד הענין הוא בדרך החיוב. על ה' תאנים, רמז לצדיקים שנמשלו לתאנים כמו שאמרו חז"ל (שיר הש"ר פ, ב): תאנים הטובות — אלו צדיקים גמורים, ובמדרש תנחומא (פר' לך) אמרו, כביכולה בתאנה — משל לאם לבנות בתאנה מה התאנה הזו יש בהן כמה גרעינין (וב"מ כמה גרעינין) כך אבות העולם היו בהן כמה מעשים טובים. וענין הממשה הוא רמז לתמשה חומשי תורה, וכמו שדרש רש"י עה"פ (בראשית ו, לא) יום הששי. ועל ה' רמונים הוא רמז לעשרי ישראל, שאמר עליהם חז"ל (שיר הש"ר ו, ב) שאפילו הם, ג' מלאים מצות כרימון, וגם הם עתידים לחזר לתמשה חומשי תורה. ועל אשכול ענבי אחד, רמז שבשכל אלו יתאחדו ויהיו לאחד וגפן הוא רמז לישראל (ר"גפן ממצרים תסיע תהלים פ, ט), ובשכל ישראל יהיו יחד באחדות, יוכלו לנחול את הארץ.

עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה (יג, ג). ל"ב כפל הלשונות שאם עלה — נעלה, ויכול — נוכל.

ויש לבאר שכן אמר להם כלב בחומים נהיה בחפדי המקום ש"עלה" שם יעלה אותנו, אז "נעלה". ואם נאמרו בזאת כי הקב"ה הוא "יכול", אז גם אנו "נוכל" לה. (וה"ו מענין מש"כ בפר' ויקהל, עה"כ ב ימים מעשה מלאכה, עיי"ש).

אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל האר ה', ונתן שאמר אם "חפץ" אלמון בעיר (יד, ח). לכאורה הי' ל"ל אם יחפוץ